

DAŻENIE DO PRZYJĘCIA POWSZECHNEGO PRAWA ANTYDOPINGOWEGO W DOBIE GLOBALIZACJI

Inspiratorzy idei globalizacji – stoicy, Kant, egzystencjaliści – przewidywali zespolenie ludzkości w oparciu o ideę braterstwa. Zakładali jej wprowadzenie przez ustanowienie zakazu prowadzenia wojen i wyeliminowanie konfliktów międzyludzkich. Realizowana współcześnie globalizacja odbiega istotnie od zapatrywań jej twórców¹. Z jednej strony, oznacza ona tworzenie nowego typu powiązań między jednostkami i podmiotami publicznymi, z drugiej zaś jest określeniem procesu, w którym wydarzenia, decyzje i działania występujące w jednej części globu mają niekiedy znaczące konsekwencje dla pojedynczych ludzi i całych społeczeństw na odległych nawet kontynentach. Obszarami globalizacji są objęte finanse, rynki, strategie konkurencyjne, technologia, badania i rozwój wiedzy, modele konsumpcji i style życia, regulacje prawne, a także obraz ujednoczonego świata². Zwolennicy pełnej globalizacji lansują koncepcję prawa światowego jako jednolitej regulacji, składającej się z tzw. norm kosmopolitycznych, powstających w konsekwencji spontanicznej lub zorganizowanej homogenizacji stosunków regulowanych prawem w ramach tzw. społeczeństwa światowego. Na przestrzeni lat ujednoczone regulacje prawne wprowadzone zostały sukcesywnie zwłaszcza w prawie morskim, wekslowym, czekowym, handlowym, lotniczym i międzynarodowym prawie prywatnym.

Wraz z powstawaniem odrębnej gałęzi prawa sportowego stosunkowo szybko podkreślono, iż jego unifikacja powinna nastąpić w pierwszej kolejności na odcinku harmonizacji norm antidopingowych. Przez wiele lat system zwalczania dopingu funkcjonował w nieskuteczny sposób. Przy istnieniu różnych ośrodków eliminowania tego patologicznego zjawiska (MKOl, Rada

---

1 Por. M. Szyszkowska (2010), Prawo jako czynnik kształtujący nową świadomość obywateli w dobie globalizacji. W: *Materiały z konferencji zorganizowanej przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 5 marca 2010 r.*, s. 7.

2 Por. Z. Galicki (2010), Globalizacja stosunków międzynarodowych a uniwersalizm prawa międzynarodowego. W: *Materiały z konferencji...*, s. 54.

Europy, międzynarodowe i krajowe federacje sportowe, narodowe komitety olimpijskie, krajowe agencje antydopingowe itp.) nie udało się niestety osiągnąć kompromisu na etapie wprowadzania jednolitych procedur badania próbek fizjologicznych czy próbek krwi, postępowań zmierzających do ustalenia odpowiedzialności obwinionego zawodnika czy osób z jego najbliższego otoczenia, jak również sankcji stosowanych za popełnienie deliktu dopingowego³. Na początku XXI wieku nastąpił istotny przełom w tym zakresie. Wraz z utworzeniem Światowej Agencji Antydopingowej i przyjęciem wielu istotnych dokumentów rozpoczął się na płaszczyźnie międzynarodowej, a następnie krajowej, proces harmonizacji norm w zakresie zwalczania dopingu. Niniejsze opracowanie ma udzielić odpowiedzi na pytanie, czy zjawisko to postępuje bez przeszkód, w sposób realizujący ideę globalizacji w sferze sportu.

Zjawisko dopingu jest drastycznym pogwałceniem reguł uczciwego współzawodnictwa sportowego, zgodnego z duchem fair play i zasadą równych szans konkurentów. Z przykrością należy stwierdzić, iż sięganie po zabronione substancje farmakologiczne i metody uznane za dopingowe urosło w ostatnich dwudziestu latach do rangi podstawowego problemu etyczno-moralnego i medycznego⁴. Musi on być oceniany również w kategoriach prawnych. Jest rzeczą bezsporną, że dla zapewnienia skutecznego i wszechstronnego zwalczania tej postaci oszustwa sportowego niezbędne stało się maksymalne zaangażowanie i współdziałanie wszystkich podmiotów ruchu sportowego oraz zharmonizowanie obowiązujących regulacji prawnych⁵. Pod koniec XX wieku wiodącą rolę w omawianym zakresie odgrywała Rada Europy, operująca ratyfikowaną także przez Polskę Konwencją Antydopingową z dnia 16 listopada 1989 roku⁶. Umowa ta stanowiła inspirację dla wielu krajowych regulacji antydopingowych lat 90. ubiegłego stulecia, ale z upływem czasu wypracowane na jej gruncie rozwiązania prawne stały się niewystarczające dla zwalczania zjawiska dopingu. Pozostawały one także coraz częściej w sprzeczności z postanowieniami funkcjonującego paralelnie Kodeksu Antydopingowego Ruchu Olimpijskiego, co ujawniło się z całą ostrością na odcinku rozbieżnych sankcji orzekanych wobec zawodników i osób z ich najbliższego otoczenia (trenerów, instruktorów czy lekarzy).

---

3 Por. A. Wach (2003), Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne, *Sport Wyczynowy*, nr 7-8, s.37 i n.

4 Por. J. Ch. Lapouble (1999), *Droit du sport*, Paris, s. 119 i n.; A. Wach (2008), Odpowiedzialność prawna za stosowanie dopingu w sporcie, *Studia Iuridica*, nr 48, s. 373.

5 Szerzej na ten temat pisze L. Dalleves (1993), Judicial problems in the fight against doping. W: *Law and Sport*, Lausanne, s.117 i n.; Ch. Flueckiger (2008), *Dopage, santé des sportifs professionnels et protection des données médicales*, Genève-Zurich-Bâle, s. VII.

6 Por. R. Wysoczański (1992), Realizacja Konwencji Antydopingowej Rady Europy i Międzynarodowej Karty Olimpijskiej Walki z Dopingiem w Sporcie w polskich regulaminach sportowych oraz w działalności edukacyjnej i represyjnej. W: A. J. Szwarc [red.], *Prawne problemy dopingu w sporcie*, Seria: *Sport i Prawo*, t.2, Poznań, s. 79 i n.

Aby ujednolici i zintensyfikowac dzialania zmierzajace do wyeliminowania, a przynajmniej ograniczenia zjawiska dopingu w skali globalnej, w listopadzie 1999 roku utworzono Swiatowa Agencja Antydopingowa (WADA). Jest ona – z formalnoprawnego punktu widzenia – fundacja prawa szwajcarskiego, majaca jednak siedzibe w kanadyjskim Montrealu⁷. Taki status Agencji, na ktorym zaciagnely, jak sie wydaje, kwestie personalne, stanowił niemal od poczatku zrodlo wielu problemow i niedogodnosci prawnych na drodze do stworzenia uniwersalnego systemu zwalczania dopingu w sporcie⁸. Pod auspicjami WADA, majacej odgrywac role podstawowego ogniwa w ramach systemu walki z ta postacią oszustwa sportowego, opracowano tym niemniej Swiatowy Program Zwalczania Dopingu w Sporcie. Zostal on przyjetý w dniu 5 marca 2003 roku podczas obrad Swiatowej Konferencji Antydopingowej w Kopenhadze, w ktorej uczestniczyli liczni przedstawiciele rzadów, organizacji sportowych oraz srodków masowego przekazu⁹

Zasadniczym elementem omawianego programu stal sie bezspornie Swiatowy Kodeks Antydopingowy. Jego celem jest – z jednej strony – ochrona fundamentalnego prawa sportowca do uczestnictwa w uczciwym i wolnym od dopingu wspolzawodnictwie oraz promowanie zdrowia, z drugiej zaś – zapewnienie harmonizacji, koordynacja i poprawa skutecznosci dzialan zmierzajacych do wykrywania, zniechecania i zapobiegania praktykom dopingowym w sporcie miedzynarodowym i krajowym¹⁰. Uchwalenie Kodeksu WADA stanowiło niewatpliwie duzy krok naprzód na plaszczyźnie uniformizacji i harmonizacji norm funkcjonujacych w sferze zwalczania dopingu w sporcie. Przed letnimi igrzyskami olimpijskimi w Atenach w 2004 roku dokument ten zostal podpisany przez znakomitą wiekszosc krajowych agencji antydopingowych oraz miedzynarodowych federacji sportowych (w tym przez FIFA i UCI negujace poczatkowo zapisy dotyczace wysokoosci sankcji dyscyplinarnych), wobec czego wszystkie jego postanowienia moga miec od tego czasu zastosowanie do kontroli dopingowych przeprowadzanych podczas imprez miedzynarodowych, a takze w czasie trwania zgrupowan, obozów i innych konsultacji szkoleniowych zawodnikow reprezentacyjnych¹¹.

---

7 Por. A. Wach (2005), *Alternatywne formy rozwiazywania sporow prawnych*, Warszawa, ss. 59-60; R. Piechota (2009), *Reguly antydopingowe w Polsce*. W: *Antydoping w Polsce*, Warszawa, s. 21.

8 Por. A. Wach (2003), op. cit., s. 38; Ch.Flueckiger (2008), op. cit., s. 1 i n.; R. Piechota (2009), op. cit.

9 A.Wach (2003), op. cit., ss.38-39.

10 Ibid.

11 Por. A. Wach (2004), *Pierwsze Igrzyska Swiatowego Kodeksu Antydopingowego*, *Magazyn Olimpijski 2004*, nr 64, s. 30. Szerzej w tym zakresie rowniez G. Kaufmann-Kohler, G. Maliverni, A.Rigozzi (2003): *Synthese de l'avis de droit concernant la conformite de certaines dispositions du Code Mondiale Antidopage avec les principes generalement reconnus de droit international*, Genève 2003, ss.1-3.

Jednak w sytuacji, gdy ci ostatni startują już w zawodach krajowych możliwe jest stosowanie wobec nich (podobnie jak i wobec zawodników występujących tylko w rywalizacji wewnątrz krajowej) odmiennych procedur kontroli dopingu, zasad postępowania odwoławczego czy też rodzajów i wysokości orzekanych sankcji dyscyplinarnych. Stąd też już w kilka miesięcy po zakończeniu wspomnianej powyżej konferencji kopenhaskiej zaczęto zwracać uwagę, iż ten niekorzystny dla świata sportu stan rzeczy jest pochodną z jednej strony prywatnoprawnego charakteru Kodeksu WADA, z drugiej zaś konsekwencją braku odpowiedniego instrumentu prawa międzynarodowego publicznego, który pozwalałby na automatyczną implementację norm kodeksowych do poszczególnych krajowych porządków prawnych.

W tym stanie rzeczy – pod auspicjami Rady Europy i UNESCO – podjęte zostały prace zmierzające do przygotowania i uchwalenia Międzynarodowej Konwencji o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie, mającej sformalizować zobowiązania poszczególnych państw w walce z tym patologicznym zjawiskiem w sporcie. Pomysłodawcy tego dokumentu założyli wstępnie, iż jego aneksem lub wręcz integralną częścią stanie się Kodeks WADA, co pozwoliłoby na bezpośrednie stosowanie zawartych w nim postanowień we wszystkich państwach, które podpiszą przygotowaną umowę międzynarodową. Gdyby tak się stało, za pośrednictwem nowej konwencji można by było doprowadzić do pełnej harmonizacji i uniformizacji wszelkich regulacji antydopingowych w każdej bez wyjątku dziedzinie sportu i na wszystkich kontynentach. Należy jednak stwierdzić, iż niewidoczne początkowo na zewnątrz, ale mimo to wyraźnie wyczuwalne partykularne interesy niektórych państw, wiążące się np. z niechęcią do nałożenia obowiązku przestrzegania postanowień Kodeksu WADA na zawodników północnoamerykańskich lig zawodowych w koszykówce, w hokeju na lodzie czy w futbolu amerykańskim nie zostały dostatecznie docenione przez autorów przygotowywanego dokumentu¹².

Międzynarodowa Konwencja o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie została przyjęta w Paryżu w dniu 19 października 2005 roku podczas Konferencji Generalnej UNESCO głosami 191 Państw Członkowskich tej organizacji. Uchwalona w ten sposób pierwsza umowa prawa międzynarodowego publicznego w zakresie zwalczania dopingu w sporcie weszła w życie w dniu 1 lutego 2007 roku, tj. pierwszego dnia następnego miesiąca po upływie jednego miesiąca od złożenia trzydziestego dokumentu ratyfikacyjnego, który prze-

---

12 Por. P. Weiler (1999), Establishment of a European League. W: *FIBA International Legal Symposium*, Bilbao, s. 75 i n. Na temat funkcjonowania amerykańskich lig zawodowych pisze także A.N. Wise (2001), Status prawny oraz problemy sportowców zagranicznych w Stanach Zjednoczonych. W: A. Kijowski [red.], *Status prawny sportowców. Seria: Sport i Prawo*, t. 8, Poznań, s. 110 i n; J. Foks (2005), XI Kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Sportowego, Johannesburg, 28-30.11.2005 r., *Sport Wyczynowy*, nr 11-12, s. 94.

kazały w dniu 11 grudnia 2006 roku władze Luksemburga¹³. Postanowieniami omawianego aktu są związane jedynie te kraje, które ją podpiszą i ratyfikują. W dniu 9 listopada 2006 roku polska Rada Ministrów podjęła uchwałę o przedłożeniu Konwencji do ratyfikacji. Polska formalnie ratyfikowała Międzynarodową Konwencję o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie w dniu 28 grudnia 2006 r., kiedy to Prezydent R.P., podpisał dokument ratyfikacyjny w tej sprawie¹⁴. Dnia 17 stycznia 2007 roku Sekretariat UNESCO w Paryżu potwierdził jego otrzymanie. Zgodnie z art.37 konwencji, weszła ona w życie w stosunku do Polski w dniu 1 marca 2007 r.

Należy z przykrością stwierdzić, iż państwa członkowskie UNESCO nie zdecydowały się na przyjęcie bezpośredniej implementacji – za pośrednictwem omawianej konwencji – norm Kodeksu WADA do swoich wewnętrznych systemów prawnych. Waler taki nadano wyłącznie liście zabronionych substancji farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe” (Aneks nr 1) oraz standardom zezwalającym na stosowanie wskazanych substancji w celach terapeutycznych” (Aneks nr 2). Światowy Kodeks Antydopingowy, podobnie jak standardy międzynarodowe dla laboratoriów i kontroli (pochodzące także od WADA), potraktowane zostały jedynie jako tzw. dodatki, które zgodnie z art. 4 ust. 2 omawianej konwencji zostały zamieszczone wyłącznie dla celów informacyjnych i jako takie nie mogą nałożyć na państwa – strony żądanych wiążących zobowiązań na płaszczyźnie prawa międzynarodowego. Na dzień dzisiejszy nie wynikają one także z innych dokumentów prawno-międzynarodowych, tym bardziej że art. 6 omawianego aktu wyraźnie stwierdza, iż Międzynarodowa Konwencja o Zwalczeniu Dopingu w Sporcie nie zmienia w żaden sposób praw i obowiązków jej sygnatariuszy wynikających z innych, wcześniej zawartych umów, zgodnych z przedmiotem i celem Konwencji¹⁵.

Tej niekorzystnej, mimo wszystko, dla ruchu sportowego sytuacji nie zmienia fakt, iż w celu skoordynowania walki z dopingiem w sporcie na szczeblu krajowym i międzynarodowym państwa-strony zobowiązują się do przestrzegania zasad Kodeksu WADA jako podstawy działań przewidzianych w treści art. 5 Konwencji. Żaden z jej zapisów nie przeszkadza przy tym w podejmowaniu przez sygnatariuszy tej umowy dodatkowych działań, mających charakter uzupełniający w stosunku do norm kodeksowych.

Powinny one być ukierunkowane w pierwszym rzędzie na wprowadzenie do wewnętrznych porządków prawnych rozwiązań zawartych w Światowym Kodeksie Antydopingowym w drodze przyjęcia ustaw inkorporujących jego postanowienia. Okoliczność, iż sygnatariuszami kodeksu są tak znaczące

---

13 <http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL>.

14 Por. R.Piechota (2009), op. cit., s.19.

15 Działania prawne podejmowane w sferze zwalczania dopingu na podstawie aktów prawa międzynarodowego omawiają przykładowo S. i M. Pautot (2004), *Le sport et la loi*, Paris, s. 291 i n.

organizacje, jak Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), MKOl., międzynarodowe federacje sportowe, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski, narodowe komitety olimpijskie, narodowe komitety paraolimpijskie, a także organizatorzy najważniejszych imprez sportowych oraz narodowe organizacje antydopingowe, powinna sprzyjać przyjęciu tego dokumentu przez krajowe parlamenty w możliwie największej liczbie państw. Normy wewnętrzne powinny przy tym uwzględniać całość światowego systemu antydopingowego, zgodnie z literą globalizacji prawa. Kodeks WADA to tzw. „living document”, co oznacza, że jest on poddawany okresowym rewizjom, w zależności od zmieniających się warunków prawno-faktycznych oraz charakteru i tempa tych zmian¹⁶. Ostatniej rewizji Kodeksu dokonano 17 listopada 2007 roku, na mocy decyzji Rady Założycielskiej WADA. W tej wersji wszedł on w życie z dniem 1 stycznia 2009 roku.

Będąc zasadniczym elementem realizowanego przez WADA Światowego Programu Zwalczania Dopingu w Sporcie, kodeks jest uzupełniony przez standardy międzynarodowe i tzw. modele najlepszych praktyk. Te pierwsze dotyczą różnych obszarów technicznych oraz operacyjnych wyżej wymienionego programu i są opracowywane w porozumieniu z ruchem sportowym i władzami publicznymi. Celem międzynarodowych standardów WADA jest w szczególności harmonizacja działań prowadzonych przez podmioty krajowe, odpowiedzialne za konkretne techniczne i operacyjne obszary programu. Aktualnie obowiązuje pięć wskazanych dokumentów. Są to: Lista Substancji i Metod Zabronionych, Międzynarodowy Standard Badań, Międzynarodowy Standard dla Laboratoriów, Międzynarodowy Standard Wyłączeń dla Celów Terapeutycznych oraz najnowszy – obowiązujący od 1 stycznia 2009 roku – Międzynarodowy Standard Ochrony Prywatności i Danych Osobowych¹⁷

Jeżeli chodzi o tzw. modele najlepszych praktyk, to konstruowane są one w oparciu o postanowienia kodeksu i wyrażają najnowsze rozwiązania w różnych dziedzinach zwalczania dopingu. Choć stanowią one rekomendację WADA udostępnianą na żądanie sygnatariuszy kodeksu, to nie mają charakteru obowiązującego. Modele są udostępniane w postaci dokumentacji antydopingowej, zawierającej m.in. reguły i przepisy antydopingowe, dostosowane do potrzeb każdej z ważniejszych grup sygnatariuszy (np. międzynarodowych federacji sportów drużynowych).

Wskazane powyżej unormowania międzynarodowe rzutują niewątpliwie na kształt obecnych i przyszłych krajowych regulacji antydopingowych. Trwające od kilku lat członkostwo Polski w Unii Europejskiej stawia także na porządku dziennym pytanie co do ewentualnego oddziaływania prawodawstwa unijnego na wewnętrzne rozwiązania prawne w omawianym zakresie.

16 Por. R. Piechota (2009), op. cit., s. 20.

17 Ibid. Por. także R. Piechota (2007), Trzecia Światowa Konferencja, Doping w sporcie, Madryt, 15-17. 11. 2007 r., *Sport Wyczynowy*, nr 10-12, s. 177.

Na dzień dzisiejszy brakuje odrębnych przepisów wspólnotowych w zakresie zwalczania dopingu w sporcie, a normy antydopingowe organizacji sportowych (międzynarodowych i krajowych) oraz postanowienia prawa konkurencji UE traktowane są jako odrębne porządki prawne.

Określoną relatywizację tego zapatrywania przyniosło jednak stanowisko sformułowane przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu w sprawie Meca-Medina i Majcen przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich¹⁸.

W wydanym odnośnie tego sporu orzeczeniu z dnia 30 września 2004 roku Sąd Pierwszej Instancji WE potwierdził istniejący dotychczas pogląd, że reguły dotyczące zwalczania dopingu w sporcie opierają się wyłącznie na przesłankach natury sportowej i nie są ukierunkowane na osiągnięcie żadnego celu gospodarczego, w związku z czym nie mają tu zastosowania ani wspólnotowe prawo konkurencji (art. 81 TWE), ani też przepisy o swobodzie świadczenia usług (art. 49 i nast. TWE)¹⁹

Do odmiennych jednak ustaleń w tym zakresie doszedł Europejski Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 18 lipca 2006 roku²⁰. Zastrzeżono co prawda w nim na wstępie, że przepisy antydopingowe nie tworzą, co do istoty, ograniczeń w swobodnym przepływie osób – ponieważ dotyczą kwestii czysto sportowych i same z siebie nie mają nic wspólnego z działalnością gospodarczą – ale w dalszym toku wyводу wyraźnie zaznaczono, że może zachodzić korelacja między przepisami antydopingowymi a wspólnotowym prawem antymonopolowym. Luksemburscy sędziowie przyjęli mianowicie, że sprzeczne ze wspólnotowym zakazem ograniczania konkurencji w sporcie będą takie reguły antydopingowe, które wykrócą poza to, co jest konieczne do zapewnienia właściwego przebiegu zawodów sportowych²¹.

Konkretyzując to zapatrywanie ETS stwierdził, że represyjny charakter przepisów antydopingowych oraz ciężar kar mających zastosowanie w przypadku ich naruszenia może oddziaływać negatywnie na konkurencję, ponieważ w przypadku gdyby kary te okazały się bezzasadne, mogłoby to doprowadzić do nieuzasadnionego wyłączenia sportowca z zawodów, a zatem

---

18 R. Siekman (2006), Unia Europejska a sport – prawo i polityka. W: J. Foks [red.], *Unia Europejska i sport, Implikacje członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Warszawa, s.16; S. Weatherill (2008), The White Paper on Sport as an Exercise in “Better Regulation”, *The International Sports Law Journal*, nr 1-2, s.5.

19 Szerzej na ten pisze A. Husting (2001): L’Union européenne, un cadre réglementaire pour l’activité sportive. W: J-M. De Waele, A. Husting [red.], *Sport et Union Européenne*, Bruxelles, s.17 i n.

20 Por. G. Infantino, Meca-Medina, A Step Backwards for the Specificity of Sport? http://www.uefa.com/Multimedia/Files/Download/uefa/Key_Topics/480391; M. Kędzior (2006), Skutki prawa i polityki antydopingowej Unii Europejskiej dla międzynarodowego i krajowego prawa sportowego. W: *Unia Europejska*, s. 98.

21 Ibid.

spowodować zakłócenie warunków realizacji danych zawodów. W rezultacie przyjęto wyraźnie, że naruszająca zasadę proporcjonalności dyskwalifikacja związana ze stosowaniem dopingu – w szczególności zbyt surowa sankcja lub nieprawidłowe rozgraniczenie przypadków użycia zakazanych substancji farmakologicznych lub metod uznanych za dopingowe, zagrożonych lub też nie sankcjami dyscyplinarnymi – oznaczałoby naruszenie wspólnotowych zasad konkurencji²².

W tym właśnie kontekście wyrok ETS w sprawie Meca-Medina i Majcen został przytoczony w „Białej księdze na temat sportu” przekazanej przez Komisję Europejską w lipcu 2007 roku poszczególnym państwom członkowskim²³. Zważywszy na fakt, iż ten ostatni dokument nie zawiera żadnego odniesienia do Światowego Kodeksu Antydopingowego (operującego, co prawda, surowymi sankcjami za przewinienia dyscyplinarne, ale wskazującymi na możliwość wyłączenia lub ograniczenia obiektywnej odpowiedzialności dyscyplinarnej), stosowanie w przyszłości zasady proporcjonalności wymagać będzie z pewnością każdorazowego wyważenia korzyści między rozmiarem naruszenia praw sportowca z jednej, a wagą przesłanek usprawiedliwiających zastosowanie rygorystycznych sankcji z drugiej strony. Z postanowień „Białej księgi” wynika także *expressis verbis*, iż państwa członkowskie powinny podjąć działania zmierzające do inkorporowania do wewnętrznych porządków prawnych jednolitych, międzynarodowych regulacji antydopingowych.

Na płaszczyźnie polskiego prawa powszechnego powinno to prowadzić w pierwszym rzędzie do przyjęcia nowej definicji dopingu, obejmującej obecność zabronionej substancji farmakologicznej lub jej metabolitów, względnie markerów, w próbce fizjologicznej osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, a także użycie, usiłowanie użycia, pomocnictwo lub podżeganie do użycia substancji lub metody zabronionej przez osobę uczestniczącą lub przygotowującą się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym²⁴. Dopingiem jest także posiadanie w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej, lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej.

Dla skutecznego zwalczania tego oszustwa sportowego niezbędne jest także prawidłowe określenie reguł antydopingowych i różnych form odpowiedzialności prawnej, a także wynikających z nich sankcji prawnych. Jeżeli chodzi o reguły antydopingowe, to na wzór reguł dotyczących przebiegu rozgrywek sportowych określają one warunki, przy których spełnieniu jest możliwe uprawianie sportu, zgodnie z zasadami fair play i uczciwej rywalizacji opartej na idei równych szans konkurentów. Objęcie zawodników zakresem działa-

22 S. Weatherill (2008), op. cit., s. 5.

23 Ibid., ss.4-5.

24 R. Piechota (2009), op. cit., s. 13

nia powyższych reguł – których przekroczenie może skutkować poszczególnymi formami odpowiedzialności – wynika z różnych źródeł. Sportowcy są podporządkowani wskazanym regułom na podstawie umów członkowskich, akredytacyjnych czy licencyjnych podpisywanych z właściwymi organizacjami sportowymi lub z mocy samego zgłoszenia uczestnictwa do konkretnych zawodów sportowych. Przekroczenie przez zawodników reguł antydopingowych skutkuje w pierwszym rzędzie zastosowaniem wobec nich odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Podstawową karę 2-letniej dyskwalifikacji za pierwsze przewinienie oraz dożywotniej dyskwalifikacji za drugie przewiduje się w razie stwierdzenia obecności substancji zabronionej, jej metabolitów lub związków pochodnych w organizmie sportowca, ich posiadania, użycia lub próby użycia przez zawodnika zakazanych substancji bądź metod zabronionych, jak np. dopingu krwią, a także w razie odmowy lub nie zgłoszenia się sportowca bez ważnego powodu na pobranie próbki dopingowej, względnie w razie manipulowania lub próby manipulowania jakimkolwiek elementem procedury pobrania lub analizy próbki dopingowej²⁵.

Równocześnie Kodeks WADA wprowadził nową sankcję dyscyplinarną (w wymiarze od 3 miesięcy do maksymalnie 2 lat) za nieprzestrzeganie obowiązku poddania się niezapowiedzianym badaniom poza zawodami, w tym także w razie nie przedstawienia wymaganych informacji o aktualnym miejscu pobytu zawodnika. Najsurowsze kary dyscyplinarne, od minimum 4 lat do dożywotniej dyskwalifikacji, są orzekane w przypadku udowodnienia handlu każdą zakazaną substancją bądź metodą dopingową względnie podania lub próby ich podania zawodnikom, a także w razie pomagania, zachęcania, ułatwiania, podżegania, ukrywania lub każdego innego rodzaju współdziałania, wiążącego się z naruszeniem przepisów antydopingowych²⁶.

W trakcie przyszłych, podjętych przez polskiego prawodawcę prac legislacyjnych, rozważony powinien być również problem określenia istoty i zakresu innych, niż sportowa (dyscyplinarna) form odpowiedzialności prawnej za stosowanie dopingu w sporcie.

Operując tradycyjnym kategoriami prawnymi, należy w omawianym zakresie wyróżnić:

a. Odpowiedzialność karną, którą zawodnik i inne osoby mogą ponosić za użycie, podawanie lub podżeganie do stosowania środków dopingujących, a także handel bądź inne formy dystrybucji tymi specyfikami²⁷. Wzorem rozwiązań funkcjonujących w Kanadzie, Francji czy we Włoszech, także

---

25 Szerzej na ten temat A. Wach (2003), *Światowy Kodeks Antydopingowy...*, s.38 i n.; Tenże (2004), *Odpowiedzialność prawna osób trzecich w sprawach dopingowych*, *Sport Wyczynowy*, nr 9-10, s. 76 i n.

26 A. Wach (2004), *Odpowiedzialność prawna osób trzecich...*, s. 83.

27 A. Wach (2008), *Odpowiedzialność prawna za stosowanie dopingu...*, ss. 378-379.

w naszym kraju przyjmuje się celowość penalizacji podawania małoletniemu uczestniczącemu lub przygotowującemu się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub zastosowania wobec niego metody zabronionej, a także stosowania wskazanych praktyk wobec osoby dorosłej bez jej wiedzy.

- b. Odpowiedzialność cywilnoprawną wiążącą się z koniecznością naprawienia szkody wynikłej po stronie sportowca lub osób trzecich (sponsora, widzów) w związku ze stosowaniem dopingu. Występuje ona we współczesnym sporcie jeszcze relatywnie rzadko, ale wraz z postępującą komercjalizacją i mediatyzacją działalności sportowej liczba procesów odszkodowawczych może wzrosnąć. Osoby odpowiedzialne za stosowanie praktyk dopingowych muszą liczyć się w przyszłości z ewentualnymi roszczeniami o naprawienie szkody ze strony oszukanych przez nich sponsorów czy nawet widzów, którzy zapłacili za bilety wstępu na zawody przeprowadzone – jak się później okazało – z naruszeniem zasad fair play i uczciwego współzawodnictwa sportowego.
- c. Odpowiedzialność administracyjną, którą osoby z najbliższego otoczenia sportowca, pozostające w określonych układach zależności organizacyjnej i służbowej, ponoszą za nieprzestrzeganie nakazów i zakazów wiążących się ze sprawowaniem pieczy nad prawidłowym i bezpiecznym uprawianiem sportu przez zawodników. Powinna ona być stosowana przede wszystkim wobec lekarzy, trenerów, fizjoterapeutów oraz masażyistów, na których spoczywa obowiązek zapobiegania stosowaniu przez sportowców substancji lub metod zabronionych, o ile nie są one używane w celach terapeutycznych.

Należy przyjmować, iż komplementarny charakter w stosunku do regulacji sportowych mają przepisy innych aktów normatywnych, w tym przede wszystkim postanowienia ustawy z dnia 6 września 2001 roku – prawa farmaceutycznego²⁸, ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii²⁹, a także ustawy z dnia 11 stycznia 2001 roku o substancjach i preparatach chemicznych³⁰ oraz ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi³¹.

Mając wszystkie powyższe okoliczności na uwadze można postawić tezę, iż polski ruch sportowy dysponuje w miarę wystarczającym zespołem norm pozwalającym na wyeliminowanie, a przynajmniej wydatne ograniczenie dopingu jako jednej z największych plag współczesnego sportu. Wskazane regulacje stanowią konglomerat różnych przepisów międzynarodowych i krajowych, bez wątpienia obszernych i tym samym nie zawsze do końca czytelnych

28 Tekst jednolity Dz. U. z 2008, Nr 45, poz.271 z późn. zm.

29 Dz. U. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.

30 Dz.U. Nr 11, poz. 84 z późn. zm.

31 Dz.U. Nr 35, poz. 230 z późn. zm.

dla szerokiego grona sportowców, stanowiących przecież podstawową grupę ich adresatów. W płaszczyźnie międzynarodowej postanowienia antydopingowe stanowią jedną z najbardziej zunifikowanych grup norm stosowanych we współczesnym sporcie. W dobie postępującej globalizacji należy zatem postulować opracowanie i uchwalenie pierwszej polskiej ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie, zawierającej przepisy recypowane z różnych regulacji międzynarodowych organizacji sportowych oraz obowiązujących rozwiązań krajowych. Można wyrazić przekonanie, iż przyjęcie wskazanego aktu normatywnego stanowiłoby asumpt do podjęcia przez właściwe instytucje oraz stowarzyszenia zawodowe działań zmierzających do opracowania i wdrażania odpowiednich kodeksów postępowania, dobrych praktyk i zasad etycznych funkcjonujących przykładowo w środowiskach lekarskich czy trenerskich. Z drugiej strony ułatwiłoby upowszechnienie, interpretację i stosowanie przepisów antydopingowych we wszystkich dyscyplinach sportu, zwłaszcza wśród młodzieży, szczególnie podatnej na używanie środków dopingujących i narkotyków.